

Ilmastonmuutoksen hengellisistä ulottuvuuksista

Elämme aikakautta, jota ympäristökriisi määrittää alati enemmän. Ilmastonmuutos on muodostunut oikeastaan yleisnimeksi kaikille suurille ympäristöhaasteille, sillä siihen kytkeytyy lukuisia muita ongelmia. Esittelen tässä tekstissä lyhyesti ilmastonmuutoksen ja samalla koko ympäristökriisin herättämiä hengellisiä ulottuvuuksia.

Ilmastonmuutos herättää syviä eksistentiaalisia kysymyksiä. Ihmiset ajautuvat pohtimaan, enemmän tai vähemmän tietoisesti, suuria kysymyksiä. Miten koko ihmiskunnan käy? Miten jälkeläisten tai läheisten käy? Miten löydän elämän merkityksen tällaisena aikana? Miten voi olla niin, että osa ihmisistä vaikuttaa olevan niin pahoja, etteivät he välitä tällaisista kaikille yhteisistä huolenaiheista?

Ilmastonmuutos nivoutuu syvätasolla yhteen kuoleman käsittelyn kanssa. Ilmastonmuutos tuntuu uhalta ja ehkä jopa kuolemanuhalta, mutta kyse on myös syvyyspsykologisesta yhteydestä. Kysymykset elämän merkityksestä ovat samalla kysymyksiä siitä, miten kuolevainen elämäni sijoittuu osaksi jotain laajempaa kokonaisuutta. Ilmastonmuutos voi nostaa ihmisissä puolittietoisia tuntemuksia siitä, että kaikenlaiset kuolemanjälkeisen merkityksellisyyden alalajit ovat uhattuna. Ei tiedä miten lasten käy ja ei tiedä onko elämäntyöstä kestäväää merkitystä. Kaiken lisäksi vielä luonnon maailmankin jatkuvuus tuntuu olevan vaakalaudalla.

Psykologian tutkija Robert Jay Lifton oivalsi, että luonnon maailma on ihmisille yksi merkittävä ”symbolisen kuolemattomuuden” eli kuolemanjälkeisen merkityksellisyyden lähde. Tämä näkyy Suomessa esimerkiksi siinä, kuinka terapeuttista on luonnossa ajan viettäminen silloin, kun läheinen on kuollut. Siihen on syynsä, että siunauskappeleiden alttariseinät ovat usein ikkunoita luontoon.

Sekä ydintuho että globaali ympäristökatastrofi tuntuvat uhkaavan tätä syvää lohdun lähdettä. Lifton tutki Hiroshiman ydintuhosta selviytyneitä. He kertoivat, että yksi kaikista lamauttavimmista asioista oli pelko siitä, että koko paikka pyyhkiytyisi pois. Ihminen on olento, jolle on tärkeää se, että häntä ympäröivä maasto ja verkko jatkavat elämäänsä, vaikka hän itse olisi poissa.

Ilmastonmuutos nostaa myös teollisuusmaiden ihmisten uskonnolliseen kokemukseen jälleen mukaan ”pyhän” pelon. Uskonnontutkija Rudolf Otto kiteytti kuuluisalla tavalla, kuinka pyhän kohtaamisessa on sekä kiehtovuutta että pelottavuutta. Aineellisen hyvinvoinnin aikoina käy helposti niin, että jumalapuheestakin tulee lempeää ja leppoisaa. Vähitellen myös teollisuusmaiden asukkaat kokevat taas pelkoa kun katsovat taivaalle. Niillä alueilla, jotka kärsivät jo ilmastonmuutoksen seurauksista, pelko on hyvinkin todellista. Esimerkiksi monet Afrikan luterilaiset tuntevat tämän, ja puhuvat puiden istuttamisen sekä ilmastonmuutoksen lievittämisen puolesta.

Ilmastonmuutos lisää äärisäitä. Tätä on ehditty jo moneen kertaan pohtia syksyllä 2017, kun hirmumyrskyt ovat raivonneet. Myrskypilven lähestyessä herää ikiaikainen korkeampien voimien pelko, joka voi aktivoida myös jumaluuksiin liittyviä aaltopituuksia.

Ilmastonmuutoksen keskellä luterilaisella teologialla on paljon annettavaa. Luterilaisessa teologiassa on vahva ambivalenssin ymmärrys. Maailmassa on sekä hyvää että pahaa. Ihminen säilyy aina samaan aikaan syntisenä ja vanhurskaana, hyvänä ja pahana. Tämä on monella tavoin olennainen sanoma ilmastonmuutoksen ajalle. Se voi auttaa välttämään mustavalkoisia näkökulmia, jossa joko itse tai toiset nähdään ylikorostuneen hyvinä tai pahoina. Monet ihmiset, jotka vaikuttavat passiivisilta ympäristöasioissa, saattavat itse asiassa olla lähinnä lamautuneita. He

haluaisivat jollain tasolla tehdä osansa, mutta heidän on vaikeaa kohdata ympäristökriisin tunnepainoa ja eksistentiaalista ulottuvuutta. Luterilaisilla olisi mahdollisuuksia tuoda tällaiseen tilanteeseen sanoma, joka on sekä eteenpäin ohjaava että armollinen.

Tilanteessa, jossa ihmiset kokevat uhkaa symbolisen kuolemattomuuden alalajien suhteen, voi uskonnollinen toivo kuitenkin elää. Samalla on olennaista korostaa, että luterilaisessa uskonkäsityksessä maallinen ja hengellinen nivoutuvat yhteen. Uskonnollinen toivo hengittää myös muissa toivon ja symbolisen kuolemattomuuden alalajeissa. Kyse ei ole pelkästään tuonpuoleisesta toivosta, vaikka tuonpuoleiseen ulottuva Jumala tuokin ikuisesti vakaan kiinnekohdan kuolevaisen todellisuuden keskelle. Tämän elämän aikana kristillinen usko ja sen todistusvoima näkyvät myös siinä, miten kristityt kohtelevat toisia ihmisiä ja koko luomakuntaa. Kristityillä on kutsu ja mahdollisuus olla eläviä toivon merkkejä, jotka todistavat merkityksellisestä palvelutyöstä myös kriisien aikana. Jopa silloin, kun tulevaisuuden olosuhteista ei ole mitään varmuutta.

Panu Pihkala

Kirjoittaja on ympäristökysymyksiin erikoistunut tutkijatohtori ja pastori, jonka kirja ympäristöahdistuksesta ja toivosta ilmestyy lokakuussa 2017 (Päin helvettiä?, Kirjapaja)